

Mamma MAJA

DA

1942. g.

LAIMAS SVĒTĪBA

1^a NR.
1942. g.
1. janvāri

Edle

Inches
1
2
3
4
5
6
7
8

VALSTS BIBLIOTĒKA
Inv. 408402

sf-2657m

DARBU SĀKOT

Ikviena cilvēka pirmās atmiņas saistās ar viņa māju, ar ģimenes un mājas cilvēkiem. Tuvoākas apkārtnes pirmā ietekme ir tik stipra, ka tā pavada cilvēku cauri bērna dienām, jauneklja un vīra gadiem un liek vēl cienījamam sirmgalvim pārdzīvot sen izskanējušus vārdus un sen darītus darbus. Cik nabadzīgs un klaidonis jūtas tas cilvēks, kuru ar māju nesaista nekādas tikamas atmiņas, ne tuviņas jūtas, kurš savā mājā nav piedzīvojis gaišus brīžus un dzirdējis sirsnīgus vārdus, kura ir sveša mājas kultūra un svešs mājas labais gars.

Kas mūsu mājai var dot labo garu, kas var cilvēkam visai dzīvei dot krietnus padomus un tikumus, kas var ar vārdiem un darbiem pirmais un visstiprāk ietekmēt bērna jūtas un prātu? — Tā ir sievietē, māte. Un par cik viņa ir garīgi moza, praktiskām zināšanām bagāta, pašapziņīga un labo tikumu saglabātāja, par tik viņa tieši un netieši ceļ mūsu mājas kultūru un dod svētību vairākām savas tautas paaudzēm.

Lai palīdzētu lauku un pilsētu sievietei izveidot patiesi labu mājas kultūru, žurnāls „Mana māja” savās slejās sniegs gan literārus, audzinātājus, gan praktisku saturu rakstus. Praktiskā daļā dos padomus un ierosinājumus par bērnu audzināšanu un kopšanu, mājas izdalīšanu, mājamatniecību, apģērbu un modēm, veselību, uzturu, ģimenes dārzu un sīklopu kopšanu.

Pašreizējais karš stipri ietekmējis visu dzīvi. Kara radīto grūtību pārvarēšanā ļoti liela nozīme arī katrai namamātei, jo, piemērodamās apstākļiem, saprātīgi un taupīgi saimniekodama, viņa tautas un ģimenes saimniecībai var sagādāt lielus ietaupījumus. Tāpat ikvienai ģimenes mātei jāizmanto visas iespējas, lai kara laikā nezustu ģimenes labais gars un gods, bet jāuztur ciešākas saites un labākas attiecības, lai ģimenes locekļu morālisko spraigumu vēl pavairotu. Tāpēc ikviena lasītāja saprātis, ka žurnāla saturs pašreiz piemērojams kara laikam. Ceram, ka sabiedriskas darbinieces un praktiskas namamātes, kam tuva mājas garīgā un saimnieciskā dzīve, būs mūsu žurnāla līdzstrādnieces un neliegs tam savas zināšanas un piedziņojumus. Tad kopējiem spēkiem „Manu māju” izveidosim par katrā ģimenē gaidītu ciemiņu.

Redakcija.

Žurnāls «Mana māja» grib nākt ar padomu un ierosmi sievietei tālāk saimniecību iekārtošanas darbā. Tas arī ir vajadzīgs, jo vairāk kā puse no tautas ienākumiem iet caur namamātes rokām. Ševišķi kara laikā namamātes pienākums ir lai uzlicēto mantu laupīgi un lietderīgi izmantot un pārvaldīt. Šo pienākumu viņa var uzņemt ar prieku. Namamāte ar savu personību var novērst traucēklus saimnieciskā darbā un radīt kārtīgus dzīves apstākļus. «Mana māja» viņai šai ziņā būs uzlicīgs draugs un palīgs.

Kaut arī šis žurnāls vairāk domāts lauku sievietei, tomēr arī pilsētas sieviete tajā gūs daudz vērtīgu ierosinājumu. Atliek tikai vēlēties, lai «Mana māja» būtu gaidīts viesis kā pilsētās, tā laukos un lai tā palīdzētu slītrināt saites starp pilsētām un laukiem.

Rūhlje,

Kara pārvaldes padomnieks

Mana māja

A. KUZE,

lauksaimniecības galvenais direktors

RAKSTOT šis rindas mūsu jaunajam namamātes žurnālam, atmiņas man aizslid pus gadsimtu atpakaļ Vidzemes lauku sētā, kur redzu savu veco māmuļu vienmēr darbā gan virtuvē, gan kūtī, gan laukā, gan zāļu nastu uz muguras, gan ūdens nēšus uz pleciem. Daudzas lauku sētas tagad mainījušas savu ārējo izskatu, daudzās spīd elektriskās spuldzes, darbojas sūkņi un ūdensvadi. Bet vēl jo vairāk ir to sētu, kurās pagājušie pussimts gadu ar savām lielajām pārvērtībām tautu dzīvē nav atstājuši nekādu redzamu iespaidu, kur sievietes smagais darbs ir palicis tāds pats, arī mājas ārējais izskats un iekšējā iekārta nav daudz ko mantojusi labierību un daļuma ziņā. Mūsu senajai lauku sētai arī netrūka sava daļuma, sava koku pudura un puķu dārziņa. Arī istabās ziedēja fuksijas, pelargonijas un citas puķes. Un cik daudz daļi darinātu rokdarbu un audumu vēl slēpa senās „pūra lādes"! Tos bija darinājušas čaklās sieviešu rokas trūcīgā lampiņas, sveces vai pat skala gaismā.

Ja tagad vēl ne visur varam saskatīt progresu mājas iekārtā, labierīcībās, izdaiļošanā, tad ne vienmēr te būs vietā atsaukšanās uz līdzekļu trūkumu, apstākļiem. Pa lielāku daļai būs trūcis labas gribas, mīlestības uz savu māju un nepieciešamības sajūtas. Cerēsim, ka pēc lielniecisma murgu gada, kad mums tikpat

kā vairs nebija „savas mājas“, mēs būsim mācījušies to arī vairāk cienīt un mīlēt. Tagad, kad mūsu atbrīvotāji vēl cīnās Krievijas sniegainajos laukos, arī mums vēl viena otra lieta būs jāpiecieš, nevarēsīm iegūt visu to, kas mums „savas mājas“ izveidošanai būtu vajadzīgs. Nekurnēsīm par to, jo zinām, ka Lielvācijas armijas uzvara būs arī mūsu uzvara, un mums ir jāpalīdz šo uzvaru gūt. Būsim gatavi veidot savu dzīvi uz jauniem, drošiem pamatiem, kad lielā cīņa būs galā. Domāsim par „savu māju“ jau tagad un sāksim to veidot.

Veidosim savu māju tā, lai mēs katram, vai tas būtu tuvinieks vai svešs, mūsu tautas piederīgs vai nācis no citas zemes, ar lepnumu varētu rādīt: tā ir „mana māja“, bet vēl daudz labāk būtu, ja mēs ar tādu pašu lepnumu sacītu — „mūsu māja“, uzskatot to kā ģimenes kopēju mītni. Vispirms jau katra latvieša pienākums ir gādāt, lai viņam būtu ģimene, lai katrā mājā augtu un veidotos jauna paaudze. Ja mēs tam nepiegrīzīsim vairāk vērības kā līdz šim, tad mūsu tauta būs lemta iznīcībai. Un ģimenes locekļi lai arī jūtas kā viena saime, lai katrs no tiem var teikt „mūsu māja“, vienalga, kas pašreiz ir juridiskais mājas vai mītnes īpašnieks. Un katrs ģimenes loceklis, sevišķi jaunā paaudze, lai arī pieliek savu roku ģimenes mītnes veidošanā.

Vācu dzimtmāju likums paredz, ka zemnieku māja pāriet nedalīta viena mantinieka īpašumā, tāda mantinieka, kas ne tikai saņem mājas ienākumus, bet tur arī dzīvo un to kopj. Pārējiem ģimenes locekļiem sniedzama iespējamā palīdzība savas dzīves iekārtošanai, bet ja tie nonāk trūkumā, arī tiem ir tiesība atrast patvērumu agrākajā ģimenes mājā. Ģimenes kopība arī tā neizzūd. Un arī pie mums tiem, kas ir aizgājuši no kādreizējās tēva mājas citā dzīvē un darbā, ir patīkami laiku pa laikam pacieņoties agrākajā kopējā ģimenes mītnē, un nav mazums piemēru, kad citā dzīvē aizgājušie palīdz arī materiāli to izkopt un veidot. Ģimenes kopības sajūta lai nezūd mums arī turpmāk, un to izkopt lai mums palīdz „Mana māja“.

GAISMA TUMSĪBĀ

Prof. Dr. K. KUNDZIŅŠ

VALSTS BIBLIOTĒKA

Inv.

NAV šaubu, kamēr vien dzīvosim, nekad nespēsīm aizmirst šo gadu, kas tagad tuvojas savam noslēgumam. Tukšās vietas, kas palikušas neskaitāmās dzimtās, brūces, kas cirstas mūsu tautas dzīvajā miesā, kaļa un posta pēdas mūsu pilsētās un laukos vēl paaudžu paaudzēm stāstīs par baismu pilno moku un murgu gadu, par mūsu tautas lielo „būt vai nebūt“ mirkli, par asiņaino Golgatas ceļu. Šķirstot tautas lielās likteņgrāmatas lapas, kavējoties pie pagātnes notikumiem, mūsu bērni un bērnu bērni nodrebēs to baismīgo notikumu priekšā, kas skāruši mūsu zemi.

Un tomēr, Dievs pat vislielākajā baismu brīdī mums bijis žēlīgs. Nāves spriedumu, kas bija lemts mūsu tautai, viņš nav ļāvis izpildīt līdz galam. Vēl latvju arājs var kopt savu dzimto zemi, vēl ir dzīvas tūkstošas latvju mātes, kas var dalīt maizes riecieni saviem bērniem. Un lai neviens neaizmirstu, ka mums būs ticēt, cerēt un dzīvot, pašās gada beigās mums, krēslas un sāpju bērniem, kā lielā Gaismas Tēva žēlastības zīme, kā viņa laipnais smaids, dota skaistākā un sirsnīgākā no visām gadskārtējām svētku dienām — lielie Gaismas un Mīlestības svētki. Kā ik gadus, kamēr mūsu vidū skan mūžīgās gaismas vēsts, pat vistumšākajos likteņa brīžos, tā arī šogad tie mūsu sirdīs iedegs cerības zvaigzņi un mums stāstīs par lielo pestīšanas brīnumu, kas aust tumšā grēku naktī un kuļa nesējs ir mazais bērniņš Betlēmes silītē.

Ziemsvētki kopš visnenākajiem laikiem ir sevišķi tuvi visām ziemeļu tautām. Tanī veidā, kā mēs tos svinam, satek dažādi pavadieni, kas nākuši gan no dabas kulta, gan no gara pasaules noslēpumainajām dzelmēm. Ticība, ka tumsa, lai cik melna tā būtu, nekad nenomāks gaismu, ka saule galu galā paliks uzvarētāja, liek jau mūsu senčiem saulgriežu laikā aizdegt gaišākas ugunis pavardā un gaidīt, ka „Dievs ienāks istabā“. Ticība dzīvības neiznīcībai liek istabā ienest eglīti vai skuju zarus un priecāties par to svaigo zaļumu un smaržu. Bet augstāko jēgu Ziemsvētki iegūst kristīgajā pasaulē, kad domai par dabiskās gaismas un dzīvības uzvaru pievienojas vēstījums, ka tauta, kas staigā nāves ēnā, redz austam lielu gara gaismu, jo tai dzimis pestītājs. Kas viņam atver mājas un siržu durvis, tos viņš svētīdams svētī ar savām debesdāvanām.

Mēs labi zinām, ka kaļa apstākļu dēļ mums šogad nebūs viegli vai pat nemaz nebūs iespējams dedzināt Ziemsvētku svecītes tādā skaitā un spožumā kā miera laikos, nemaz nerunājot par krāšņu dāvanu pasniegšanu. Daža laba lauku sēta slīgs dziļā tumsā un dažā pilsētnieku dzimtā svētku galds būs pustukšs. Netrūks cilvēku, kurus skārusi materiālisma dzīves izpratne tik stipri, ka tie teiks: „Kas tie par svētkiem! Mums šogad nav nekāda svētku prieka!“

Tiesa, daudz pacietības, lielu izturību prasa šis laiks un vienā otrā vietā arī atteikšanos. Bet vai ar to Ziemsvētkiem būtu atņemta viņu nozīme, to siltums un mirdzums? Nekādā ziņā ne! Varbūt pat taisni otrādi. Kad naktis vistumšākas, zvaigznes mirdz viskošāk. Un taisni tāpat tas būs arī šinī gadījumā. Ārēja spožuma un pilnības trūkums liks mums dziļāk pārdzīvot Ziemsvētku iekšējo jēgu. Kā tēvu tēvu laikos, kad mirdzošā eglīte bija gandrīz neredzēts retums, tā tas būs arī šogad: mūsu bērni jau mazu skuju zariņu ar uzspraustu degošu svecīti izjutīs kā svētku brīnumu. Kur pieķeršanās ārējam spožumam nebūs pilnīgi nomākusi iekšējo cilvēku, tur pati cilvēka sirds atplauks kā brīnumroze saltā naktī.

Dievnamu zvaniem dunot, bērniem no skolas gaitām mājās atgriežoties vai pulcējoties svētku brīdī kopējās telpās, atskatot senām mīļām dziesmām, mūsu sirdis pāršalks dziļi dvēseliska svētku izjūta, pateicība par to, ka esam izglābti un ka mums dota cerība, kas nepamet kaunā. Mēs labāk nekā citkārt izpratisim Ziemsvētku vēstījuma pārtaicīgo, mūžīgo nozīmi: „Dievs pestīšanu sācis, vai tas nav brīnums cēls? Viens bērniņš pie mums nācis, tas ir pats Dieva dēls!“ Mūsu sirds, arī ziemas krēslai zemi klājot, varēs gaviļēt: nu zinu gaismu spožāku par tūkstots sauļu spožumu!

Mēs svētajā naktī mīlestībā būsim vienoti ar visiem mūsu tautas tēviem un mātēm, brāļiem, māsām un bērniem dzimtenē un svešumā, mūsu sirdīs ieplūdis brīnišķs Dieva sūtīts spēks panest visas grūtības, mēs dziļi sevi ieslēgsim dievišķo cerības prieku. Svaidīti ar šiem mūžīgās dzīvības spēkiem, mēs ciešāk savās rokās satversim ceļa spieķi, lai atkal celtos un cauri ziemas krēslai dotos turp, kurp mūs aicina mūsu nākotnes zvaigzne.

Skaidrība

Lilija Auza

Vai tas, kas pagājis, jeb tas, kas nule nāks,
Man nesis skaidrību par dzīves gaitām šām?
Es zinu vienu tik: nekas nav varenāks
Par agriem ūdeņiem un straumēm augošām.

Bet ūdens noplākdams kad gultnē satek spodr
Pār gludiem akmeņiem, kur rotā saules stars —
Gars augšup paceļas, gars vējam līdzīgs, modrs
Pret zaļo vasaru sauc: prom jau pavasars.

Tā jaušu skaidrību, kas notikšanai šai
Liek dziļus pamatus, ko nesajauks neviens,
Tad bojā jāaiziet ir visai pasaulei,
Kas zīmēs mūžīga kā Dieva elpojiens.

Viss ilgu tvanīgums, kas acu dzelmēs liets,
Un zemes plaukšanas un sakņu dziļā balss —
Ir dzīvei dāvināts kā vēries rožu zieds,
Kam rudens nākumā ir skumji priecīgs gals.

Pret gaišo klusumu mazs auglis sauli sveic,
Tas dienu ritumā kļūst vizmojošs un sārts;
Prieks apslēpts, nezināms ir lūpām jāizteic,
Kas pēkšņi skāris tās kā augļa saldums gards.

DIVAS MĀJAS

ILONA LEIMANE

A. Dārziņas ilustrācijas.

(Fragments no romāna „Vilkaču maitiniece“.)

KAS gan pagastā nezināja to lielo naidu, kas no Dievodziņu kalna no neatminamiem laikiem kā nokaitēts iesms vērsās pret Vilkačiem? Dievodziņu bērni bija ar mātes pienu to iezīduši un ieņēmuši savās sirdīs kā vienu no visstiprākajiem senču tikumiem. Un kā gan ne. Dievodziņos no laika gala bija dzīvojuši krietni un priekšzīmīgi laudis. Starp vīriem nepiemin neviena, kam būtu bijusi dzērāja vai klaidoņa slava. Arī viņu sievas bijušas tiklas un strādīgas. Cik tālu vien veci laudis atceras, neviena ragana nebija no šīm mājām cēlusies, nedz arī tur ieprecēta. Paaudze aiz paaudzes bija tur čakli strādājušas, sev līdzīgus pēcnācējus radījušas un lēnprātīgā pieticībā pēc darba cēliena mūžīgai atpūtai ļāvušas. Īsti Dieva cilvēki. Stāstīja, ka tad arī no šiem tikumīgajiem ļaudīm kalna mājas dabūjušas savu nosaukumu — Dievodziņi.

Bet kas būtu Dievodziņi, ja kalna nogāzē kā pekles midzenis nebūtu iepletušies Vilkači. Šis nosaukums vien jau izsacīja visu.

Katrai mājai bija sava slava, un tā bija nodibinājusies jau tanīs laikos, kad laudis domāja, ka viss notiek pēc Dieva vai velna prāta. Tā bija gājusi līdzī abu māju turpmākajām paaudzēm, izplatījusies tālu un izveidojusī zināmu ieskatu par abām kaimiņu mājām. Lai tas būtu kas būdams, viss, kas bija noticis Dievodziņos, bija noticis pēc Dieva prāta. Vilkačos saimniekojis un dzīves iekārtu nosacījis velns. Velna kalpībā atradušās arī Vilkaču sievas.

Par ļaunu dēvētā cilvēku suga, kas bija ieperinājusies Vilkačos, ja arī tieši negāja plašumā, tomēr sevi uzturēja un pastāvēja. Viņu sēkla bija sīksta, un tā dīga un auga taisni tik, cik bija vajadzīgs, lai neiznīktu un Dievodziņu sirdis pastāvīgi turētu modras. Visu, kas parādījās vai tika atzīts Vilkačos, Dievodziņi atvairīja kā lielu grēku un ļaunumu.

Abas šīs mājas visos laikos bija stāvējušas viena otrai pretim kā divas dažādas pasaules ar pilnīgi pretēju iekārtu. Kuņa no tām bijusi tā labākā vai ļaunākā, neviens nav varējis un nevar pasacīt, bet skaidrs gan tas, ka Vilkaču slava aizgājusi tālāk un pierādījusies spēcīgāka jau pašā saknē. Kamēr Dievodziņos svarīgāko

Pēc bērēm pārlūkojot mātes pūra lādi, Vilkaču jaunais saimnieks tur atrada vairākas grāmatīņas

... dažreiz aiz lielas vaļas uzkārušas kaklā sētuvi un paveikušas visatbildīgāko vīriešu darbu — sēšanu

darīšanu noteicēji bijuši vīri, Vilkačos pēdējo vārdu vienmēr sacījušas sievas.

Vai tā bijusi šī ačgārnā parādība, vai kas cits, bet Vilkačus slavenus bija pataisījušas viņu saimnieces. Tās neesot kaunējušas ķerties pat pie vīriešu darbiem. Tās arušas zemi, braukušas mežā un dažreiz aiz lielas vaļas uzkārušas kaklā sētuvi un paveikušas visatbildīgāko vīriešu darbu — sēšanu. Bet kur tad nu vēl raganošana, buršana un vilkačos skriešana. Pēc ļaužu nostāstiem šī nodarbošanās bijusi viņu īstais amats. Kāda no Vilkaču saimniecēm, kas saukta par Melno Lavīzi, vajadzējis tikai iziet cauri kaimiņu ganāmpulkam, kad kāda govys jau tai pašā vakarā saslimusi vai arī norāvusi pienu. Arī aitas tā svešā kūti pratusi veikli apcirpt, kā jau no vilkaču gājuma. Vēmekļus atstājusi sētsvidū jaunām burvestībām. Un ne jau ar godu tāda manta, kāda Vilkačiem, bija tik viegli saraušama. Vai Dievodziņi nestrādāja, vai Vārdavnieki gulēja? Skriedami no rīta līdz vakaram, pie tādas turības viņi tomēr nebija tikuši.

Bet ka zelts neatsver tikumu, to vislabāk zināja Dievodziņi. Dievodziņu sievas dzemdēja vīriem pa ducim un vēl vairāk bērnu. Tie nāca pasaulē gan pa vienam, gan pa diviem kopā. Tur bija dēli, tur bija meitas — juku jukām, kā jau daba to bija nolikusi.

Vilkaču saimnieces bērnu dzemdēšanā bijušas laiskas. Tām par vienu bērnu vairāk nekad neesot uzradies. Un pats galvenais — jaunā atvase vienmēr bijusi meita. Tā tas turpinājies vairākas paaudzes no vietas. Tas ne bez iemesla. Burves nevarējušas nomirt, ja tās kādam tā paša dzimuma asinsradniekam neatdevušas savu buršanas mākslu. Lūk, aiz šā iemesla Vilkačos raganu sēkla neesot tik ātri iznīkusi. Dabūt tādās pilnās mājās no kāda tālāka ārpagasta iegātni nebijis nemaz grūti. Bet ne jau godīgs puisis būtu bijis pēnējs un ar tādu sievu ko varējis. Preču mātes par labu samaksu vienmēr sameklējušas kādu diedelnieku. Vīrs paliek vīrs.

Vakaros, kad Dievodziņu saimniece, piekususi no bērnu zīdīšanas un citiem mājas darbiem, tēva reizi no-

skaitījusi, devusies pie miera gurda un smaga blakus savam vīram, Vilkaču saimniece, pārmetusi divieli pār pleciem, naskiem soļiem steigusies uz ezeru. Tur uz lielā akmens, kas jau toreiz bijis iesaukts par Raganu pirti, tā berzusies un ezera ūdenī mazgājusies bez kādas bijāšanās un bailēm. Dievlodziņu ļaudīm tanīs laikos bijis stingri nosacīts, ka neviens, izejot nakti ārā, nedrīkst skatīties uz to pusi, kur ezerā gulējis akmens.

Vienreiz tomēr kāds Dievlodziņu algādzis esot uzmetis kailajai raganai sievietes izskatā savas acis un turpat uz vietas arī palicis. Viņam piesitūšies krītamā kaite, kas ilgu gadu derējusi par biedinājumu citiem.

Tomēr vislielākā nelaime Dievlodziņiem bijusi tā, ka viņiem neparko neiedevušās sarkano spalvu govīs. Sarkanmataini tur padevušies tikai sievieši. Sarkanajām govīm bijis daudz treknāks piens nekā melnraibajām, bet tās nesprāgušas un atnesušās vienīgi Vilkačos.

Par tādu nobūrumu Dievlodziņi Vilkačus nīduši vēl vairāk nekā spradžus savā tīrumā, un viņu ļaunās aizdomas putējušas kā pelavas pāri pagastam. Tā tas gājis dienu no dienas, gadu no gada. Cilvēki dzimuši, miruši un atkal dzimuši, tikai Dievlodziņos vēl nebija piedzimis tāds bērns, kas savām skaidrajām acīm būtu varējis lūkoties uz Vilkaču pusi.

Pēdējā Vilkaču saimniece Ilze bija salauzusi burvju apli un dzemdējusi dēlu. Tas bija bijis liels notikums, bet ne tik liels, lai vecās un slavenās cilts pēctece visu aizmirstu un cilvēkiem piedotu. Viņai nebija nekāda vajadzība ar tiem satīties un sanākt kopā, jo Vilkačos bija un turējās visa kā vairāk nekā citur.

Pa gaļajiem gadiem Vilkačos bija iekopies liels dārzs. Ilze kopa dārzus un audzināja savu dēlu. Bet arī kāda cita māka tai vēl bija. Tā prata novārdot visādas vainas.

Pie Ilzes brauca gan no tuvienes, gan tālienes pēc rozēs, čūsku un vīveļu vārdiem. Viņai tikai vajadzēja rozēs vietu pirkstiem aptaustīt un izsacīt: „Kristus stāigāja virs zemes un virs ūdens ar trim rozēm rokā. Viena pazuda, otra sadega, trešā kā sēkla sapuvīs.“ Tūlīt slimnieks juties it kā atvieglots.

Tāda kā viņa bijušas pagastā arī vēl citas vecenes un tādēļ viņai nebija nekāds kauns no savām zināšanām un varēšanas. Runāja pat, ka tā zagli protot ar vārdiem piesiet, un ja vien laikā uzmetot tam savas acis, zaglis paliekot uz vietas tik ilgi kā kroplis stāvam, kamēr neesot visus zemes akmeņus, visas zvaigznes, kas pie debesīm, visas lietūs lāsītes un pilītes, visu sniega snigšanu un visas lapiņas izskaitījis. Bet to neviens nebija redzējis un neko vairāk par to nezināja pastāstīt.

Ilze nomira, neredzam savu dēlu apprecamies. Mārcis plašajā pasaulē palika gluži viens kā koks.

Pēc bērēm pārlūkojot mātes pūra lādi, Vilkaču jaunais saimnieks tur atrada vairākas grāmatīņas, pierakstītas un pievilktas neizprotamiem vārdiem un zīmēm. Viņš tās izšķīrstīja, pārlasīja, bet nekā nesaprata. Viena no tām bija īsta grāmata ar izbālējušu ierakstu uz plānā vāka. Tik tikko viņš tur varēja salasīt 1797. Ar lielu rūpību un mīlestību Vilkaču saimnieks salocīja savas ģimenes papirus un lieliem neveikliem burtiem ar zīmuli uzrakstīja — „Nākamajiem Vilkaču mantiniekiem“ un gadu — „1886“.

Bet pēdējās Vilkaču saimnieces Ilzes dēls Mārcis nomira vecpūsi, kamēr Dievlodziņos rikojās vēl tās pašas vecās cilts turpinājums, kas ar mātes pienu bija iezīdis un sirdī ieņēmis naidu pret Vilkačiem kā vienu no savu senču visstiprākajiem tikumiem.

Zināida Lazda

Zemnieks

*Piekusu klausīties liekuļu vēligos vārdos,
Piekusu roku svešniekiem sniegdama pretim,
Gribējās debesu ieraudzīt tiru un skaidru,
Iznācu laukā.*

*Izdvesu gaisu no krūtīm, smaguma birgu,
Uzņēmu ceļu, ko zināja gājušas kājas.
Pazuda ielas, apklusā mašīnu trokšņi,
Atrados tālu.*

*Apstājies, klausījos, rasoja sudraba lietus,
Liepās čabēja lapas, nāca kāds šurpu.
Paskatos — zemnieks, lēnīgs un apbiris sienu,
Izraudzis priekšā.*

*Noņēmis cepuri, atsedzis svētībai galvu,
Saulē degošu seju, spožu kā vaŗu,
Saliektiem pirkstiem aptvēris darbrīkus cieti,
Apstājies liels.*

*Likās, ka dvēseli manu paņēmis būtu,
Notrītu sēnalu lieku kā labības graudam,
Nomestu zemē kailu un tiru lai tveŗas,
Pielietu spēka.*

*Tāda vara bij skatam, tad runāja vārdus,
Bija tik daži, bet patiesi visi un pilni,
Rādīja plašumu augšā, kas veldzēja visu,
Rādīja zemi.*

*Zeme spīdēja zālēs un labības viļņos,
Norieta saulē pašķīrās mākoņu sprauga.
„Dzīvi paņem uz pleciem, nesaki grūtu,
Noteica beigās.*

*„Nesamīn zemi par klonu, kas nedzīvs,
Pacilā, vēdini, iekaisi sēklu,
Visi no darbigām rokām un devīgās zemes
Paēd un padzer!“*

*Atrados viena vakara mierīgās ēnās,
Lietus šalkoja ražens, un apvārsnīm pāri,
Mākoņus plosītos dzidams ar gaitu pret vēju,
Pārgāja zemnieks.*

(No jaunā krājuma „Staru viesulis“)

ĀRISKĀ

KULTŪRA

JĒKABS BĪNE

ARVIEN biežāk kultūras dzīves novērtējumos dzirdam vārdu — āriskā kultūra. Kas tad īsti ir šīs kultūras radītāji, cik tā veca, kāda tās ietekme uz pasaules dažādo tautu kultūrām un vai pie šīs kultūras radīšanas piedalījušies arī mūsu senči?

Āriskās kultūras radītāji ir āriešu rases tautu piederīgie, kurus dēvē arī par indoģermāņiem jeb indoeiropiešiem. Pie tiem pieder āriskie indieši, indoskiti, afgāņi, hetieši, sumērieši, persieši, mēdieši, kurdi, sakiālāņi, Eiropas skiti, trakieši, frīgieši, vīlistieši, ilirieši, vecslavi, hellēņi, maķedonieši, italiķi, ķelti, gallieši, balti (latvieši, leiši un senprūši) un ģermāņi. Protams, ne visas no šīm tautām bijušas līdzvērtīgas radītājas kultūras darbā. Daudzas no tām ir sajaukušās ar svešām vai primitīvām tautām un zaudējušas savu kultūras mantojumu, citas no tām palikušas radošas līdz pat mūsu dienām. Daudzas no āriešu tautām zaudējušas jau savas āriešu rases pazīmes — gaŗo augumu, gaišo ādas krāsu, dzeltenos vai brūnos matus, zilās vai zaļganās acis, iegareno galvaskausu un šauro seju. Citas turpretim vēl tagad glabā savu senču ārieni. Visas šīs tautas tomēr bijušas vairāk vai mazāk tagadējās Eiropas, Āzijas, Amerikas un Austrālijas vadošās kultūras līdumnieces un izplatītājas.

Kad šī kultūra radās? — Eiropas kultūras pētnieki atzinuši, ka šī kultūra radusies jaunajā akmens laikmetā un bronzas laikmeta sākumā, citiem vārdiem — starp 8000—4000 gadiem. Par pierādījumu tam var noderēt valodnieciskie salīdzinājumi starp vistālākās Āzijas āriešu rases tautas — indoāriešu senvalodu — vedu sankritu un kaut vai mūsu pašu valodu. Šie valodnieciskie salīdzinājumi rādīs, kāda bijusi āriešu saimnieciskā un garīgā kultūra priekš 5000 gadiem, jo apmēram ap

šo laiku atdalījušies indi no pārējiem āriešiem un palēnām aizvirzījušies uz savu tagadējo dzimteni.

Pirmā kārtā būtu salīdzināmi vārdi, kas saistās ar seno lopkopību: govys — go, avys — avi, cūka — suka(ra), suns — suna, āzis — aŗ(ra), piens (siers) — sir un perināt — parina.

Otrkārt, vārdi no dravniecības un lauksaimniecības: medus — madus, bite — madulīte, pūri (kvieši) — puri (mieži), rati — ratas un durvis — dvara.

Še saskatāmi iznirst no sirmās senatnes senais āriešu lauksaimnieks, kuŗam jau pieradināti visi pazīstamie mājkustoņi, kuŗam ir jau labība — mieži un kuŗš prot iegūt arī medu. Tas ir liels sasniegums, jo daudzas tautas tajā laikā vēl nebija tikušas pāri medniecības un zvejniecības pakāpei.

Bet vēl vairāk pārsteidz līdzība garīgā daļā. Tā izpaužas nevien pašos vārdos, bet arī daudzās izdarībās. Piemēram, tādi vārdi: Dievs — Djans vai Deva, Māra — Mara, Laima Lakšmi, Jumis — Jima, Ūsiņš — Uša, Jānis — Aijana(ra), Janaka un Deva Jana, Mārtiņš — Martanda un svēts — sveta.

No līdzīgām izdarībām var minēt zvēresta formā — kājas likšanu uz akmens un Jāņa nakts un Ziemsvētku izdarības — saules un gaismas daudzinašanu un dziedāšanu ar radniecīgiem piedziedājumiem.

Dievstības un teiksmu tēlu un atskartumu līdztecība rāda, ka jau priekš 5000 gadiem āriešu tautām bijusi saturā dziļa un veidu daļā bagāta garīgā dzīve.

Šādas līdzīgas paralēles var sameklēt nevien starp indu un mūsu vai pārējo baltu (leišu un senprūšu)

valodām, bet tikpat labi arī starp pārējām āriešu tautu valodām.

Ja par āriskās kultūras izcelšanās laiku bija kultūras vēsturē viengabalaināki spriedumi, tad par āriešu tautu pirmdzimteni domas stipri dalījās. Šo pirmdzimteni meklēja gan Āzijā, gan Eiropā, līdz beidzot apstājās pie Vidus-, Rietum- un Ziemeļeiropas. Sevišķi Viduseiropa tagad tiek izcelta kā āriskās kultūras šūpulis. Pierādījumam te noder krāsotā keramika, kas atrodama Viduseiropā un visās tais zemēs, kur ieceļojušas āriskas ciltis, un medus vākšanas iespēja, jo visas āriešu ciltis pazinušas dravniecību, ko savukārt liecina „medus“ vārda izplatība āriskās valodās. Šie viduseiropieši bez tam vēl bija zemkopji un lopkopji un šo savu māku palēnām iznēsāja uz dienvidiem, ziemeļiem un uz tālajām austrumu zemēm. No šīs pašas izklišanas — jaunu līdumu meklēšanas laikam arī būs cēlies pats āriskās rases nosaukums — ārieši, kas norādīja, ka šie ļaudis aizgājuši no tēvu mājām uz ārēm. Ar laiku šis apzīmējums būs pārgājis uz visu cilti. Arī otrs šī vārda izskaidrojums — ārieši — arāji var būt pareizs, jo, kā jau aizrādīju, ārieši bijuši pirmie zemkopji, un šī nodarbība tos krasi atšķīrusi no tā laika klejojošām ganu vai mednieku tautām.

Par pierādījumu āriešu cilšu izcelšanās vietai un turpmākai kopībai varētu vēl noderēt ornāments — rotājošie raksti. Geometriskās un simboliskās zīmes atrastas vispirms Viduseiropas dienvidos (jaunā akmens laikmeta sākumā) un vēlāk tās sastopamas pie visiem indoeiropiešiem.

Nemot vērā visus šos faktus, latviešu ļaudis var būt sevišķi laimīgi, apzinoties, ka viņu senči bijuši aktīvi līdzradītāji āriskā kultūrā, jo mūsu tēvu tēvi jau no sirmās senatnes bijuši pazīstami kā čakla un priekšzīmīga arāju tauta; ka viņi paši dzīvo vēl āriskās kultūras šūpuļa tuvumā un ka tie saglabājuši vēl visas tās pazīmes, kas raksturo āriešus, — ārējo izskatu, valodu, ornāmentu un veco āriešu pasaules skatīšanu.

Vēl lielāku prieku latvju tauta var izjust šobrīd, kad āriskās tautas tira savas zemes no svešniekiem un viņu kultūras ietekmēm, ceļot godā atkal senāriešu pasaules izpratni. Šī atdzimšana Eiropā ļaus arī mums pašiem vieglāk tikt vaļā no svešām mācībām, uzskatiem un tikumiem. Tā pavērs durvis mūsu sentēvu arāju kultūras dzīves ziņai un dzīvošanas jēgai.

Darbs MŪSU MĀJĀ

E. VEILANDS

MŪSU bagātajā tautas dziesmu krājumā saskatām latviešu tikumības elementus, kas vēl šodien, dzīves krāšņajā virknē, ir katra latvieša mājas balsts.

Latvietis citu tautu vidū var visvairāk lepoties ar to, ka viņa lielākais, no senču senčiem mantotais tikums arī līdz šai dienai ir — darbs.

Krāšņā dainu valodā mēs lasām, ar kādu neatlaidību un lepnumu latviešu dēls un meita darijuši savu darbu:

Istabas iekārta, darināta pēc mākslinieka Anša Cīruļa meta

Aiz ko man brangi svārki,
Aiz ko zelta gredzentiņi?
Druvā man saule lēca,
Druvā saule aizsalaida. B. 4500.

Balta gāja sērdienīte,
Kas to baltu balsināja?
Pašas rokas, pašas kājas,
Pašas gudris padomiņis. F. 575131

Sekojošā dainā redzam, ka māsiņa neatlaidīgās rūpēs devusi no sava pūra lielā krājuma savam bāleliņam bagātu mantojumu turpmākajā dzīvē.

Es savam bāliņam
Paš' audzēju līgaviņu:
Izmācīju ganīdama
Skaistajā darbiņā.
Visi bija linu krekli
Rakstītiem aprakstiem. B. 6651.

Latviešu dzīvē darba tālākā pilnība izpaužas otrā tikumā — daiļumā. Patiesi, neviena cita tauta nav savā valodā centusies saglabāt tik daudz dažādu vārdu daiļuma apzīmējumam kā latviešu tauta. Ikviens latvietis — dižvīrs vai kalps, vecs vai jauns, bāliņš vai tautu meita — savā personīgajā dzīvē centās pēc daiļuma:

Daiļis bija tautu dēls,
Daiļi savas kājas āva;
Stundām šķinda zelta pieši,
No kumeļa nolēcot. B. 21191.

Rota, rota, skaista rota, —
Kas tev skaistu darināja?
To darīja veikli pirksti,
Pate daiļa nesējīņa. B. 5724.

Viss mūsu senču pasaules uzskats balstījās uz daiļuma jēgu: „Paldies

saku Dieviņam, kas man daiļu audzinājs“, un līdz ar to visa tēvu zeme, kurā noritēja latviešu darbs, bija daiļa:

Ai tēva zemīte,
Tavu jaukumiņu!
Smildzīņa ziedēja
Sudraba ziedus. B. 3679.

Pilna sēta vītoliņu
Sudrabiņa lapiņām.
Vai te bija Dievs dzīvojis,
Vai tie mani bāleliņi? B. 172a.

Senču sētā, kur sentēva no koka darinātās mājlietas, no metalla darinātie riki, ieroči un krāšņās rotas, kur čaklās māmuļas ietērpa visu saimi rakstītos un ziedu bagātos tērpos un kur daiļās tautu meitas pielocīja pūru, tur daiļuma tikums radīja kodolu mājmaīkslai ar visu tautisko valdzinošo daiļuma izpratni.

Reti senais darinājums atstāja darinātāja sētu, vienīgi izlīdzot kaimiņam, vai kad tautu meita sekoja ar savu pūru tautietim uz tālāko novadu. Tikai pie lielajiem satiksmes ceļiem un upēm mūsu krāšņās, savdabīgās rotas ar vīru sirošanu un svešu zemju ceļotājiem nokļuva tālu pāri dzimtenes robežām, kur daudzkārt ietekmēja svešo rotas formu un rakstu.

Ar senā brīvā latvieša stāvokļa pasliktināšanos, ar bajāru kārtas nīkuļošanu, pēc brīvās izceļošanas no

pagastiem un ar svešu tautu amatnieku ierašanos pilsētās un to pirktajiem darinājumiem mazinājās lauku sētas un tautas mājamatnieka darīgriba un māka.

„... Es to dziļu vēveram,
Vēvers man vadmalu;
Es to vadmalu skrodelim,
Skrodels man svārkus šuva...“
B. 2206. v. 4.

Kad amatnieku darbs, īpaši pilsētās, ieguva lielo uzņēmēju raksturu, kad radošo roku darbu sāka aizstāt mašīnas, tad daiļais individuālais darījums gāja zudumā. Vēlāk, lielrūpniecībai uzplaukstoš, amatniecība nespēja ar to sacensties saimnieciskā laukā un zaudēja savu māksliniecisko vērtību, kļuva par plašo patēriņu priekšmetu ražotāju.

Tie amatu meistari - vieninieki, kas pilsētās vai arī uz laukiem kā mājamatnieki centās darināt savu pasūtītāju individuālos darbus, nokļuva ar laiku trūkumā vai gatavo darbu tirgotāju kalpībā, kas tad galīgi iznīcināja radošās daiļdarbu spējas.

Līdz ar daiļamatniecības iznīkšanu bija it kā zudusi mūsu senā tautas mājamatniecība. Vienīgi lauku atālākajos stūrīšos, kur klētīnās un pūru lādēs bija saglabājušies mantotie daiļdarbi, kas nebija ļāvuši iespieties pilsētas rūpniecības un fabrikas ražojumiem, tur galvenā kārtā sieviešu čaklās rokas vērpa, adīja un auda pēc seno māmuļu paraugiem, bet daudzos novados šādas čaklās rokas nevarēja atturēties no svešu paraugu atdarināšanas.

Ar 19. g. s. sākās ārzemēs kustība, kas meklēja ceļus atdzīvīnāt mājmākslu, pacelt mākslas amatniecību. Šī kustība attīstījās daudzās zemēs, bet tautas mākslas īpatnības palika neskartas.

Nākošajā gadsimtā radās prasība — piegriezt vēribu tautas mākslas īpatnējām formām un rakstiem. Kā jauna kustība tā nokļuva modes kalpībā, un ir tautas, kas izkopt ne savas, bet svešu tautu īpatnības.

Vairākās valstīs, lai pasargātu no iznīkšanas tautisko mākslu, izdoti likumi un rīkojumi, kas aizsargā un

atbalsta mājamatnieku viņa dzīvē un darbā. Šie pilsētu un mazpilsētu mājamatnieki ir galīgi zaudējuši savā darbā to raksturu, ko saskatām tautas mākslas amatniecībā.

Mājmāksla ar tautas mākslas īpatnībām ir lietišķās mākslas nozare, kurā pārsvarā mantojums no senču mākslas formu, rakstu un ziedu krājumiem, un šodien sāk iekarot daudzās kultūrzemēs plašu darbības lauku. Tur zemnieku mājmākslas un tautas amatniecības veicināšana notiek ar valsts un sabiedrības pabalstiem.

Mūsu dzimtās zemes robežās tikai pēc pasaules kara sāka piegriezt lielāku un nopietnāku vēribu tautas mākslai; iekārtoja senču tautas mākslas krātuves, rakstīja apcerējumus, izdeva grāmatas, sarīkoja izstādes un ekskursijas uz senvietām; reprezentācijās, sabiedrīkos sarīkojumos un lielos tautas svētkos veicināja ierašanos tautiskos tērpos. Nodibināja arī mācības iestādes, ko programmas galvenais saturs ir senā tautas māksla.

Pagāja gadi, skolu speciālos kursus beidza daudzi jaunie lietišķās mākslas mākslinieki un daiļamatnieki, bet lielākais vairums no viņiem nav turpinājuši savu darbu daiļamatniecībā vai lietišķās mākslas laukā. Tie aizgāja fabrikās, dažādās iestādēs un tirdzniecības uzņēmumos pelnīt savu dieniško maizi tur, kur nepavisam nav vajadzīgas speciālas iegūtās zināšanas un daiļradīšanas māka. Lielas naudas summas izdotas un liktās cerības palikušas neattaisnotas.

Šāda nevēlama parādība mūsu tautiskās mākslas laukā jānovērš, jārada apstākļi, kas dotu iespēju apvienot amatnieka darba prasmi ar mākslinieka radošām spējām daiļu, pilnvērtīgu darbu darināšanai. Jārod veids, kā pabalstīt un veicināt tautiskās mākslas mazo darbnīcu un mājamatniecības izstrādājumu eksistenci, kā tanīs izkopt mūsu senās tautas mākslas augstvērtīgo kultūru.

Šodien vairāk kā jebkad mums jā rūpējas par mūsu kultūras plauk-

šanu, līdz ar to arī atradīsim īsto ceļu, kā veidot mūsu mājas daiļdarbus, kas pāri mūsu dzimtenes robežām paudīs, ka esam cienīgi nostāties blakus pārējām jaunās Eiropas tautām.

Dekorātīvi audumi, darināti Latvijas Mājturības institūtā

Tautas palīdzības darbs prasa lielus līdzekļus, kuŗus Tautas palīdzībai ziedo visa latviešu tauta. Pirmā lielā latviešu tautas talka — ziedojumu vākšana novembra vidū, vācot ziedojumus ar bundžipām, Rīgā vien devusi ap 50.000 RM. Šai summā nemaz nav ieskaitīti tie prāvie ziedojumi, kuŗus Tautas palīdzība savāc ar ziedojumu sarakstiem, kas izdalīti pa atsevišķām darba vietām. Lielas vērtības ar mantām un citiem ziedojumiem savāktas arī 30. novembrī, kad Tautas palīdzības darbinieki un brīvprātīgie talcinieki apmeklēja rīdziniekus un citu pilsētu iedzīvotājus viņu mājās, savācot un nogādājot noliktavās dažādas saziēdotās mantas.

Iedzīvotāju ziedotās mantas ne katrreiz ir piemērotas tūlītējai izsniegšanai cietušo ģimenēm. Tautas palīdzība iekārtojusi šādu mantu glabātuves, kur visu saziēdotu veļu, drēbes, apavus u. t. t. šķiro, dezinficē un uzglabā. Ierīkotas arī darbnīcas, kur katru drēbju un veļas gabaliņu, kas ziedotājam varbūt bija mazvērtīgs, izlabo, iztīra un salāpa. Mantu ziedojumus Tautas palīdzība ar pateicību pieņem katrā laikā, pie kam mantas var pieteikt Tautas palīdzības birojam Rīgā, Skolas ielā 1, vai pa tālr. Rīga 34890. Līdzekļu vākšana naudā joprojām turpinās visā mūsu zemē, izdalot īpašus ziedojumu vākšanas sarakstus. Tautas palīdzības vadība cer, ka tās mantu apcirkņi arvien bagātīgi pildīsies un tādēļ būs radīta iespēja apmierināt ikviena trūkumcietēja vajadzību.

Savā turpmākajā darbā Tautas palīdzība aicina ikviena latviešu tautas patriotu. Ikviens var kļūt par Tautas palīdzības veicinātāju un aktīvu palīgu katrā uzdevumā, kuŗā tautu aicina Tautas palīdzības vadība. Par Tautas palīdzības talcinieku uzņem abu dzimumu personas, ne jaunākas par 18 gadiem. Talcinieka gada maksa Tautas palīdzībai ir tikai 6 RM gadā, pie kam gada maksu var segt arī pa mēnešiem. Talciniekam, kas samaksā visa gada maksu, tiesība nēsāt Tautas palīdzības nozīmi.

Tautas palīdzība cer, ka talcinieku nozīme rotās ikviena latvieša krūtīs, tā vairojot Tautas palīdzības darbinieku skaitu un līdzekļu daudzumu, bet visā mūsu zemē mazinot tautas trūkumu.

Tautas palīdzības darbinieki skaita saziēdotos naudas līdzekļus.

Skatu kartiņu pārdošana.

Saziēdotu paku reģistrēšana.

Saziēdotu paku satūra pārbaudīšana.

Boļševiku laikā un kaŗā cietušo reģistrēšana.

Trūcīgo ēdināšanas punkts.

Ļaujies sagaidīt ZIEMSVĒTKUS

R. ŠKIPSNA

ZIEMSVĒTKU sagaidīšanā jāpiedalās visiem, ziedojošiem iespējamo laiku un čaklas darba rokas. Svētkiem jāatšķiras no ikdienas, lai ikkatrs gūtu no tiem kādu, kaut arī mazu, iepriecinājumu. Galvenā loma un nopelni ir namamātei, no kuras sapratīgām rūpēm un pūlēm atkarājas svētku labā izdošanās.

Ir daudz darbu un uzdevumu, par kuriem jāpdomā un kuri jāuzsāk jau pāris nedēļu pirms svētkiem. Ci-

tādi laika trūkuma vai apstākļu nepārzināšanas dēļ tie var palikt nedarīti, vai arī būt pārāk sasteigti un tādējādi traucēt svētku noskaņam. Svētku dienām jānodrošina atpūta no ikdienas darba, sevis, sava apģērba un savas mājas tīrība un kārtība, tāpat pietiekošs uzturs, siltums un gaiss. Tālāk jā sagādā tie iepriecinājumi — spoža svētku eglīte un dāvanas tuviniekiem, bez kuriem svētki liktos vēsi un nemīļīgi.

Augšā: Sveču vietā svečtuoros liksim skujas. Apakšā: Vakariņu galds svētku rotā

Atpūta ir apmierinātības sajūtas priekšnoteikums. Tāpēc it visas darba vietas pilsētās un laukos Ziemsvētku vakarā pārtrauc darbus. Svētvakara atpūtu var sev nodrošināt kuņģis, pats sevi pasteidzinādams priekšsvētku gaitās.

Tīrība ir tikpat nepieciešama kā gaiss, kurū elpojam. Tīra, siltā pirtī ar bērza slotu mazgāta miesa, tīra veļa, tīra telpa un visapkārt spodras un sakārtotas lietas rada tik patīkamu labsajūtu. Šo labsajūtu vēl pavairo dzidrās spuldzes vai lampas

gaiss un labi izkurinātas krāsns siltums kā pretstats tumsai un ziemas aukstumam ārā.

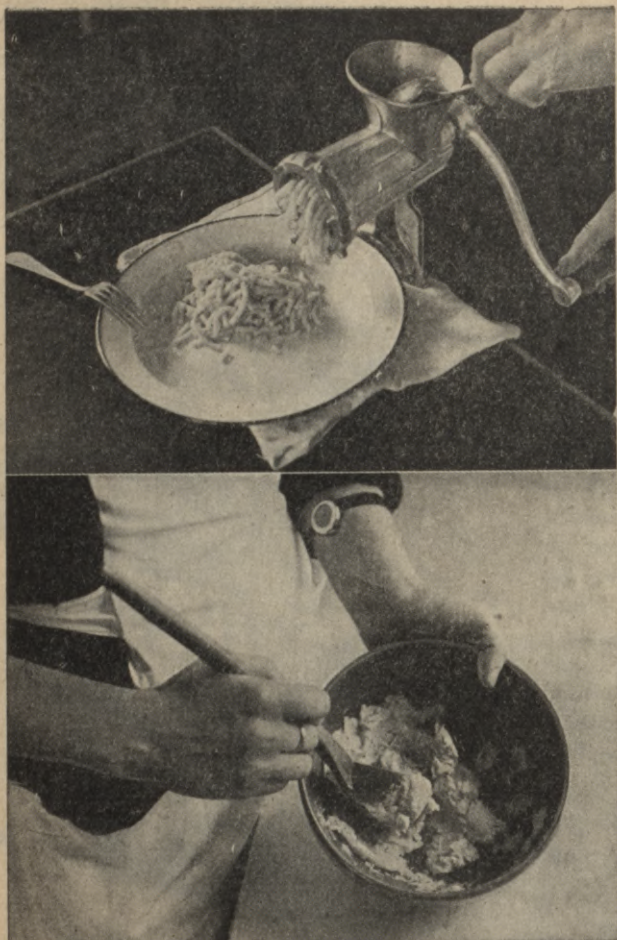
Ja apkārtnes iespaidi paviršības vai nejutības dēļ paliktu neievēroti un neuzņemti, tad svētku vakariņu galda kārdinājumam tikai rets varēs pretoties. Ne jau cepta zoss un plūmju pudīnš vien spēj ierosināt ēstgribu, remdēt izsalkumu un piešķirt svētkiem īsto noskaņojumu. Brūni kūpošs gaļas-sakņu sacepums ar dažādiem siltiem un aukstiem salātiem, cepts kartupeļu biezenis ar gaļas sautējumiem vidū vai melnie putraindesu loki ap dzelteniem burkāniem, garšīgi sagatavoti un glīti pasniegti galdā, var namamātei darīt godu. Saldajam ēdienam lietojamas mūsu pašu ogas un augļi, kas saglabāti pudelēs un burkā. Arī rupmaizes ķīselis, pankūku kārtējums ar mērci vai smalku kviešu miltu uzpūtenis noderīgs šim mērķim, tāpat maize-medus kvass vai ogu sulas limonāde slāpju dzesēšanai un atspirdzināšanai. Bez tam vēlākai baudīšanai var cept pīrākus ar maltas gaļas vai kāpostu pildījumu un brūnīnāta cukura piparkūkas.

Uzmanīgai un gaumīgai svētku galda uzklāšanai un sakārtošanai ļoti svarīga loma svētku noskaņas stiprināšanai. Svečturi ar svečām vai arī skujām sveču vietā, skuju zariņi ar čiekuriem, krāsainie āboli ir Ziemsvētku galda zīmīgākie rotājumi.

Ziemsvētku izjūtas svinīgāko kāpinājumu dod svētku eglīte. Eglītes lielums un greznojums var būt dažāds, piemērots katra gaumei, iespējam un līdzekļiem. Sveču mirkdzums kā bērnu, tā pieaugušo acīs daudz kārtīgi atalgo eglītes iegādāšanas un dedzināšanas pūles.

Kopējam iepriecinājumam seko vēl patīkami pārsteigumi vai iepriecinājumi katram atsevišķi. Zem eglītes vai tās tuvumā novieto svētku dāvanas. Tās cenšas pēc iespējas katrs pats saviem spēkiem sagādāt, lai apdāvinātu savus tuvākos piederīgos un mīļākos draugus. Visvērtīgākās dāvanas ir tās, kas pašas izdomātas vai pašas gatavotas.

Kad par visu būs domāts, viss sagādāts un sagatavots, tad būs pienācis svētku vakars. Ziemsvētku vakars pieder savai mājai un savai ģimenei. Šogad šo vakaru, kā arī pašus svētkus svinēsim ļoti apstākļos. Būsim tāpēc apvaldīti savos priekos un izjūtās, pieticīgi savās prasībās, un pieminēsim karotājus karalaukā un tuviniekus nezināmā tūlumā.

Novārītus kartupeļus izmaļ caur gaļas mašīnu un ar sviesta piedevu samīca

Kaŗa laika sviests

A. VIKSNE

NORMETĀ sviesta deva ir 200 g nedējā. No ŗi daudzuma vismaz 10 g dienā jāatlicina ēdienu gatavošanai, piem., zupām, sakņu, dārzāju, zivju un gaļas ēdieniem, pārējo var izlietot ziešanai uz maizes. Dienā tas iznāk nepilni 20 g. ŗi daudzuma pietiek 2—3 maizes ŗķēliŗu pārziešanai. Ja ģimenes locekļi brokastīs vai vakariņās ēd vairāk kā 3 sviestmaizes, vai kāds no tiem vēl ņem līdz sviestmaizes uz darbu vai skolu, tad namamātei jāpadomā par sviesta devas palielināšanas iespējām. Vienu no tādām mums sniedz sekojoŗā recepte:

200 g novārītu kartupeļu vienu reizi izmaļ gaļas maŗīnā, atdzesē, piemet 1 naŗa galu sāls un kartupeļu masā iemīca apm. 40 g sviesta. Kad tā kļuvusi vienādi vijīga, to uzliek uz ŗķiviŗa, nogludina un lieto maizes pārziešanai tirā sviesta vietā. Ja uz ŗādas sviestmaizes liek vēl virsū sieru, gaļu vai biezpienu, tad tā daudz neatŗķiras no sviestmaizes, kas gatavota ar tiru sviestu, jo kartupeļu masa dod sviestmaizei nepiecieŗamo sulīgumu. ŗo sviestu nav ieteicams gatavot lielās porcijās, jo, ilgāk par vienu dienu stāvot, kartupeļi ieŗūst un kļūst negarŗīgi.

Pa labi — normētā sviesta dienas deva, pa kreisi — „pagarinātā“ sviesta deva

PIENA UN SVIESTA PĀRVALDE

RĪGĀ, RICH. WAGNER'A (Dzirnavu) IELĀ 91

Pārvaldes priekŗnieks . . .	27654
Virsrāmātvedis	33011
Vec. referents	31302
Administr. nodaļa	24276

Lauksaimnieces,

iestājieties par biedrenēm savā
tuvākajā patērētāju biedrībā!

Tā Jūs sekmēsit nevien savu,
bet arī savu kaimiņu labklāŗību.

c/s „TURĪBA“

Z O B U

kopšana un veselība

Dr. med. N. VĒTRA,
L. U. privātdocents

CILVĒKA veselība un viņa dzīves ilgums atkarīgs galvenā kārtā no viņa ķermeņa ipašībām, kādas viņš ieguvis no saviem vecākiem, bet ne mazākā mērā no dažādām ārējām ietekmēm. Tā tad, ja kāds grib būt veselīgs un ilgi dzīvot, tam vispirms jāieteic izvēlēties sev veselīgus vecākus. Vai ne? — tas nu nav iespējams, un te var būt tikai šāds mazs secinājums: ja kādam slimīgi vecāki, vai tie agri miruši dabiskā nāvē, tam jo vairāk jāpūšas par savas veselības saglabāšanu un par savas dzīves paildzināšanu. Bet, kā teicu, veselības saglabāšana un agras nāves novēršana ne mazāk atkarīga no ārējām ietekmēm. Starp pēdējām jo liela loma ir slimību digļiem, no kuņģiem jāprot izvairīties, bet arī dzīves veidam, kas labvēlīgi vai kaitīgi ietekmē cilvēka ķermeņa izturību un dzīves spējas. Dzīves veidu reizēm noteic sevišķi apstākļi, piem., karš, bet ikdienas dzīvē un pat kara apstākļos vislielākā mērā to noteic cilvēka paradumi. Tāpēc ārstam, kas grib dot derīgu padomu cilvēkam, jāinteresējas par tā paradumiem un jācenšas tos izveidot lietderīgus. Ārstam, kas grib sekmēt tautas veselību, jāpēta tautas paradumi un jācenšas tos pārveidot tā, lai tie sekmētu tautas veselību. Tāpēc arī higiēna jeb veselības kopšanas mācība jo lielā mērā ir derīgu paradumu mācība. Ediet lietderīgi, ģērbieties lietderīgi, kopiet pareizi savu māju un savu miesu, atpūšaties pareizi un — jūs būsit veseli, jūs nodzīvosit visilgāko laiku, cik tas iespējams jūsu ķermenim, kādu jums devuši jūsu vecāki.

Sakarā ar teikto šoreiz pievērsīšu jūsu uzmanību mutes kopšanai. Mums, ārstiem, ir iespēja teikt, ka neskaitāms daudzums cilvēku vārguļo un iet pārāgri bojā savu slimu zobu dēļ. Nereti kuņģa, zarnu, aknu, nieņu, sirds un citas slimības izceļas tikai pateicoties tiem. Tā sauktais reumatisms un pat neglābjamas asins saindēšanās nereti rodas slimu zobu dēļ. Slimniekam to grūti iestāstīt, jo, kā viņš saka, zobi viņam nemaz nesāp un pat neesot sāpējuši. Te nu arī ir viens no ļaunuma lielākajiem cēloņiem, ka cilvēki bieži slimības nopietnību vērtē tikai pēc sāpēm un tieši sāpošajā vietā arī meklē slimības pirmcēloni.

Man prātā kāds slimnieks, kas sūdzējās par smagām galvas sāpēm, nelabu dūšu un kas domāja, ka šis grū-

tības cēlušās no tā, ka viesībās pārāk bagāti mielojies. Saprotams, arī pārmērīga ēšana un dzeršana ir peļams paradums, tomēr minētajā gadījumā nebija grūti pateikt, ka nopietni saslimušas abas nieres. Meklējot isto slimības cēloni, konstatējām, ka saslimušas ar zeltu pārklāto zobu saknes, kas neradīja nekādas sāpes, jo mirzošie zobi bija nedzīvi, tiem vairs nebija nerva.

Tādas lietas atgadās bieži. No tā redzam, ka nepietiek, ja kāds, kuņģam sapuvuši zobi, aiziet pie zobu tehniķa vai pavirša zobārsta, kas, nepārbaudījuši zobu saknes, pārklāj bojātos zobus ar zeltu. Sevišķi tiem cilvēkiem, kuņģiem zobi jau plombēti, aplāti ar zeltu vai citādi mākslīgi sakopti, jāpūšas par saviem zobiem un muti, neaizmirstot ļaut tos arī zobārstam vismaz 2 reizes gadā pārbaudīt.

Cits slimnieks sirga ar stiprām sāpēm kādā locītavā. Lai no sāpēm atbrīvotos, tas bija dzēris visādas zāles, rīvējis locītavu ar zālēm no ārpuses, visādi to sildījis, ārstējies arī ķemeļos, bet locītava sāp kā sāpējusi. Nu kāds ārsts sadomājis pārbaudīt zobus un pie kāda nedzīva zoba saknes atradis iekaisumu. Izrāvis zobu un — locītavas sāpes kā ar roku atņēmtas. Kā redzam, ne katrreiz vaina ir tur, kur jūtam sāpes.

Tā tad vislielākā vēriba zobiem jāpiegriež tiem, kas jau tos likuši salāpīt, bet ne mazāk par zobiem jāpūšas arī tiem, kam tas vēl nav darīts. Viens sabojājies zobs bojā otru un beigu beigās pūst visa mute. Tad jau arī izskats nejauks, bet, galvenais, apdraudēts kā kuņģis, kas saņem labi nesakostu un arī ar zobu puvešiem sajauktu barību, tā asinis, nieres un viss pārējais ķermenis. Dažreiz zobu izskats var būt labs, bet tomēr tie jau ir bēdīgā stāvoklī.

Kas tad galu galā jādara? Katram cilvēkam jau no mazām dienām jāpieradinās tīrīt muti, vienalga, vai viņa zobi veseli vai lāpīti. Jāiztīra zobi no barības atliekām pēc katras ēšanas, bet katrā ziņā pēc vakariņām, jo gultā cilvēks pavada $\frac{1}{3}$ sava mūža, un jādara viss, lai šinī mūža trešdaļā zobi iespējami maz trūdētu. Ar zobu suku un pulveri zobi jātīra pēc vakariņām un labāk arī pēc brokastīm, pēc pārējām ēšanas reizēm pietiek muti izskalot ar siltu ūdeni. Daži rikojas nepareizi — iztīra zobus no rīta piecēlušies un pēc tam ēd brokastis, kādēļ staigā visu dienu ar brokastu atliekām mutē. Zobi jātīra pēc brokastīm! Daži pareizi iztīra zobus pēc vakariņām, bet pēc tam vēl izsūkā šokolādes gabaliņu vai ēd ko citu un tā atkal sagandē iztīrīto muti. Zobi jātīra vakaros pēc jebkuņas pēdējās ēšanas.

Asināšanai

pieņem bārzdas nažus, grieznes u. t. t. Speciāla
chirurgisko instrumentu asināšana un labošana.

Iznomā zidaiņu svarus.

G. LAZDIŅŠ

Elektromēch. fabr.

Rīgā, Adolf'a Hitler'a ielā 178.

Mājas kurpju PAGATAVOŠANA

A. DZERVITE

IKDIENAS mājas darbos un atpūtā ieteicams ādas apavus pārmainīt pret lētām, stiprām, ērtām un veselīgām mājas kurpēm. Šādi rīkojoties, būs iespējams vairākkārtīgi pagarināt ādas apavu valkāšanas ilgumu un daudz ietaupīt, jo pirktie ādas apavi nesalīdzināmi dārgāki kā no dažādām audumu atliekām, auklu vai dziļu galiem un lupatām pagatavotas mājas kurpes.

Mājas kurpes sevišķi ieteicamas arī tādēļ, ka tās dod pilnīgu atpūtu kājām un nenogurdina tā, kā stingrie, cietie ādas apavi. Bez tam, valkājot mājas kurpes, taupām ādas apavus.

Skaistas un lētas mājas kurpes var pagatavot adot, tamborējot vai šujot. Darināšanas veidu katra lasītāja var izvēlēties atkarībā no tā, kāds materiāls ir viņas rīcībā.

Mājas kurpju tamborēšanai labi noder rupjas kokvilnas vai linu auklas, rupja vilnas dzija, kā arī strēmeļes sagrieztas lupatas (sk. 1. att.).

Sevišķi lētas un stipras kurpes iznāk no kokvilnas vai zīda triko lupatām, vecām zeķēm, biksēm un kreklīm. Izvalkātus triko veļas gabalus sagriež 1—3 cm platās strēmeļēs. Strēmeļu platums atkarīgs no lupatu rupjuma, un jo rupjākas, biezākas lupatas, jo šaurākas strēmeles jāgriež. Strēmeles jācenšas griezt tā, lai tās būtu nepārtrauktās joslās. Zeķes jāsāk griezt no augšējās malas, krekli un bikses — no apakšējās malas, adījumu rindu virzienā, apkārt riņķi griežamam veļas gabalam. Sagrieztās strēmeles satin kamolā.

Tamborēšanu sāk no pazoles. Vispirms pagatavo pazoles piegrieztni, uzliekot kājas pēdu uz papīra un apvelkot tai ar zīmuli kontūras. Tad notamborē pīnīti, kurās gaņums līdzinās pazoles gaņumam, atrēķinot pazoles platumu. Piemēram, ja pazole ir 25 cm gaļa un platākā vietā 9 cm plata, tad būtu jāuzmet (25—9 cm =) 16 cm gaļa pīnīte.

Šai pīnītei tamborē apkārt parasto gludo tamborējumu (bez apmešanas ap adatu). Šis tamborējums sevišķi blīvs un stiprs, kādēļ labi noderīgs kurpju veidošanai. Pīnītes galos tamborējuma cilpas jāpieaudzē (durdivas reizes vienā cilpā), lai tamborējuma malas neliektos uz augšu. Sākumā katrā galā pieaudzē 2 cilpas, tad 3, 4, 5 un vairāk. Jo tālāk kāda rinda no pamatpīnītes, jo vairāk cilpas galā jāpieaudzē. Pieaudzēšanu izdara ne vienā vietā, bet izdala vienmērīgi pazoles galos. Jāizvairās tomēr pieaudzēt pārāk daudz cilpu, tad pazoles malas veidojas krokotas.

Lai pēdas daļa veidotos platāka kā papēdis, tad vienreiz, pazoles vidū, netamborē apkārt, bet tikai līdz pusei un atpakaļ līdz otras pazoles malas pusei, tad atpakaļ un apkārt visai pazolei, kamēr tā sasniegusi va-

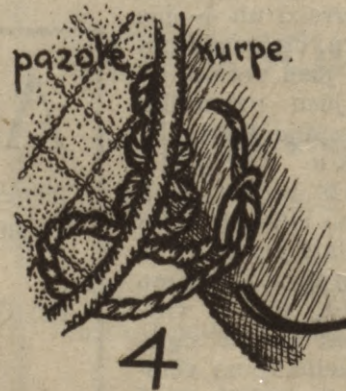
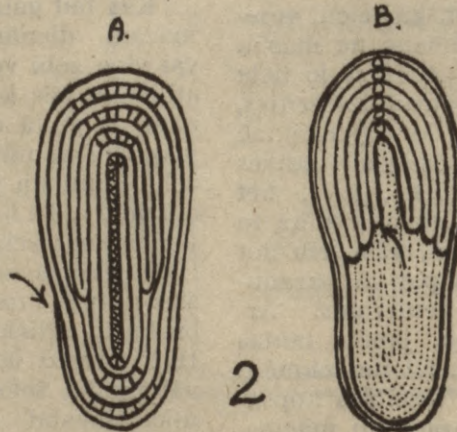

jadzīgo lielumu. 2-a attēlā pazolē skaidri redzams tamborējumu rindu kārtojums. Ar svītrām galos apzīmētas cilpu pieaudzēšanas vietas.

Kad pazole gatava, sāk veidot kurpes virsējo daļu. Virsējo daļu turpina tamborēt tāpat kā pazoli, apkārt, tikai galos vairs nepieaudzē nevienas cilpas. Šādi tamborējot, malas liecas uz augšu. Bez pieaudzēšanas un raušanas tamborē 3—5 kārtas, izveidojot daļu no papēža, kurpes sānus un daļu no purna. Tālākās rindās jārauj purna galā pa divām cilpām (purna vidū). Kad kurpes dziļums pietiekošs (bērniem 4—5 cm, pieaugušiem 6—7 cm), tamborē uz priekšu un atpakaļ (raujot katrā kārtā) tikai purna daļu (sk. 2-b att.). Kad kurpes pēda izveidota pietiekoši liela, pēdas augšējā daļā tamborējuma rindu malas jāsatamborē kopā, apvienojot abas pēdas sānu daļas.

Lai kurpes mala būtu stingrāka, to aptamborē ar pīnīti, durdot no sāniem katrā tamborējuma malas cilpā. Kurpju piesiešanai mugurpusē pietiprina aukliņu, vai arī sānos pietamborē pīnīti ar cilpu galā. Šo cilpu piepogā kurpes pretējā sānā (sk. 1. un 3. att.). Tamborēto kurpju pazole valkājot izdilst daudz ātrāk kā virsdaļa. Kurpju pazoli pastiprinot, varam pagarināt valkāšanas ilgumu vairākkārtīgi. Pazoli pastiprināt var, piešujot pēc piegrieztnes veidotu tūbas vai bieza tūka pazoli, vai arī no lupatām tamborētu pazoli.

Pazoli no lupatām tamborē gluži tāpat kā kurpes apakšējo daļu. Pazoli piešuj pie kurpes ar stipru diegu un liku adatu, lietojot likloču dūrienus (sk. 4. att.). Ja šī aizsargpazole valkājot izdilst, to viegli apmainīt pret jaunu, ja kurpes virsdaļa ir kārtībā.

Tumša vilnas kleitiņa

R. ZVIGZNE A. Dārziņas zīmējumi

TUMŠU vilnas kleitiņu ieteicams šūdināt pēc iespējas gludu, jo tad valkātājam pašai paliek plašākas iespējas to dažādi veidot, rotāt un piemērot visiem gadījumiem.

Darbā un mājās tumšu vilnas kleitiņu atsvaidzina ar baltām aprocītēm un baltu apkaklīti. Ciemā ejot, vienkāršās aprociņas un apkaklīti apmaina pret izstrādātām vai pat mežģiņu aprociņām un apkaklīti. Citā reizē atkal aprociņu un apkaklītes vietā tumšo tērpu atdzīvina ar krāsainu ziedu vai vienu vai vairākām zīļu virkņītēm. Dažreiz pat pietiek tikai ar kabatas lakatu. Ja lakatiņš krietni liels vai ja vairāki krāsās saskanīgi lakatiņi sāvīti kopā, tie apskauj vidukli un piešķir kleitai krāsainību.

Tumšu kleitiņu piemīlīgi apvij jostina uz kuņas saskanīgās krāsās izšūta ziedu vītne vai glīts latvju raksts. Šie raksti top viens pēc otra, pirkstiem čakli girbot pār kanvas vai cita auduma gabaliņu, kam var skaitīt rūtīņas un kas uzdiegts uz izšujamās jostas. Šādā kārtā ar sīkajiem krustiņiem vai citiem dūrieniem it viegli atdarināt ikvienu zīmējumu. Liels labums, ka šim daudzkrāsainajam izšuvumam var izmantot daudzus diegu atlikumus. Ja laiks neļauj uzņemties tik lielu darbu kā veselas jostas izšūšanu, tad arī izšūta kabatiņa var lieti derēt, it sevišķi vēl, ja tā ir uzdziedama un noārdāma, jo tad to var, tāpat kā jostīņu, izmantot pie vairākām kleitām.

Ja ar pieminētajiem rotājumiem un papildinājumiem pie tumšās kleitiņas vēl nepietiek, tad jāķeras pie jakām. Viesos ejot, uzvelciet pār tumšo kleitiņu piemērotas krāsas kazakiņu, un neviens vairs nezinās, ka jums ir tā pati kleita mugurā, kas pagājušā reizē. Dienā pie tumšās kleitiņas der klāt svītrotā adīta vai flaneļa jaka.

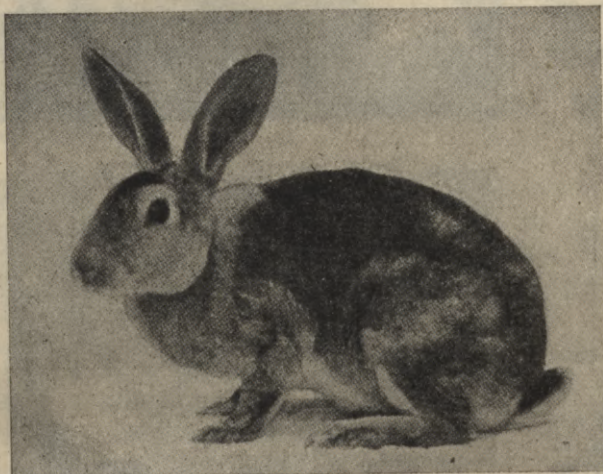
Ipatnējāks un silts papildinājums tumšajai kleitiņai ir vatēts pīburs. Šādam pīburam labi var izmantot vecu zīda kleitu. No tās piegriez vestītes ār- un iekšpusi un starpā liek no veca mēteļa izņemtu vate-līnu, adītas jakas gabalus vai vēl ko citu tam līdzīgu un nošuj līdzīgi vatētai segai.

Beidzot, kur tad vēl paliek vecu vecu bolero jaciņa! To visieteicamāk pagatavot no kleitas drēbes vai vismaz no tādas pašas krāsas drēbes kā kleita. Kleitiņu atdzīvina plata krāsaina josta, kura apņem vidukli un kuņas augšas maliņu mazliet aizsedz bolero jaciņa. Labi izskatās, ja no krāsainās jostas drēbes apšuj arī jaciņas maliņu.

Angoras trusis

Šinšilla-reks trusis

Audzēsim trušus

O. VELDRE

VIENA no tām nozarēm, kuŗai pašreizējos apstākļos var būt liela nozīme kā iedzīvotāju uztura papildinātajai ar gaļu, ir truškopība. Trušu audzēšana it sevišķi ieteicama pilsētu un citu bieži apdzīvotu vietu iedzīvotājiem, kā arī lauku amatnieku, zvejnieku u. c. ģimenēm. Ar truškopību nelielos apmēros var nodarboties katrs, kuŗa rīcībā ir trušu ēdināšanai nepieciešamā barība un neliela telpa vai telpas daļa — malķas šķūnītis, gaišs, silts un sauss pagrabs u. c. trušu novietošanai.

Truši ir ļoti auglīgi un ātri vairojas. Viena māte gadā normāli var dot 3—4 metienus, bet intensīvi lietojot vaislai — pat 5 metienus jaunu trusišu; katrā metienā, atkarībā no mātes vecuma, sugas u. c. apstākļiem, var būt caurmērā ap 6—8 trusiši. Katrs jaunais trusītis kaušanai derīgā vecumā var dot vidēji ap 2 kg gaļas un 1 ādiņu. No vienas mātes tā tad var gadā iegūt vismaz 20—30 pēcnācēju, kas dos apm. 40—60 kg gaļas un 20—30 ādiņu.

Turēšanas apstākļu un ēdināšanas ziņā truši ir ļoti pieticīgi. Tos var novietot katrā telpā, kur nav caurvēja un ir pietiekami gaišs un sauss. Truši labi panes aukstumu — temperatūra līdz -15°C tiem pilnīgi nekaitīga, tikai tie jāsargā no caurvēja un mitruma. Truši jātur krātiņos — tēviņi katrs par sevi un atsevišķi no mātītēm. Tāpat arī pieaugušās mātītes jātur atsevišķi katra savā krātiņā. Trušu krātiņu pagatavošanai noderīga katra lielāka kaste vai arī muca.

Trušu ēdināšana ir vienkārša, un to kopšana prasa maz darba. Pamatbarība ziemā ir siens, bet vasarā — zaļbarība, ko iespējams sagādāt katram, kuŗa rīcībā ir neliels dārziņš. Bez tam trušiem izēdina virtuves atliekas.

No trušu sugām mūsu apstākļos izdevīgāk audzēt ādiņu un gaļas, kā arī vilnas trušus. Pie mums visvairāk izplatīti šinšilla, šinšilla-reks un Vīnes zilie ādiņu un baltie Angoras vilnas truši. Speciālus gaļas sugu trušus — vācu un beļģu milžus u. c. līdz šim neaudzēja, bet, ja izdosies ievest vaislas materiālu, tad varēsim nodarboties arī ar šo sugu trušu audzēšanu.

Ādu un vilnas centrāle

iepērk

jēlādas, vilnu, astrus, krēpes un sarus

Rīgā, galv. noliktavā, Ganību dambī 26,
Centrāltirgū, savā paviljonā.

Provincē — savās noliktavās: Alūksnē, Bauskā, Cēsis, Daugavpili, Jēkabpili, Jelgavā, Liepājā, Madonā, Rēzeknē, Tukumā, Valmierā un Ventspilī.

Bez tam mūsu uzdevumā jēlvielas iepērk pāri par 100 agentu visos lielākajos provinces centros.

Par jēlādām maksājam jaunās, paaugstinātās cenas, kuŗas ir noteiktas galīgas, un jauna paaugstinājuma nebūs.

Lauksaimniekiem — jēlvielu pārdevējiem ieteicams ar jēlvielu nodošanu nekavēties, jo glabājot jēlvielas mājā, tās bojājas un zaudē daudz no savas vērtības.

Par pilnvilnainām aitu un jēru ādām maksājam sevišķi augstu cenu, tādēļ nav ieteicams aitas un jērus pirms kaušanas cirpt.

Ādu un vilnas centrālei vienīgai ir piešķirtas tiesības iepērk Latvijā jēlādas, astrus, krēpes un sarus. Nelegāla tirdzniecība tiks stingri apkarota un sodīs kā pircēju, tā pārdevēju.

Dērnī vingro

E. KRŪMIŅA

Bērni! Ziema mūs šogad agri apciemojusi. Snīga, snīga, sala, sala — kamēr zeme pārklājas ar baltu sniega kārtu. Jūs taču varat parādīt, kā lido sniega pārslīņas — skriet sīkiem soliņiem pa istabu, rokas turot paceltas plecu augstumā; kā vējš tās griež virpuli — griezties valrākas reizes apkārt uz vienu pusi, tad uz otru; un beidzot, kā tās lēni pieplok pie zemes — lēni un klusi atgulties uz grīdas.

(Skat. 1., 2., 3.)

Ziemā dzīvsudraba stablīšs termometrā nokrit zemū, bet dienā, kad uzspīd saulīte, tas lēni kāpj uz augšu.

To jūs varat parādīt šādi: kad dzīvsudraba stablīšs noslīdējis zemū — pietuities, bet dienu tas ceļas — lēni, lēni celties stāvus, un kad uzspīd saulīte — pacelt abas rokas uz augšu un pastiepties. Pēc tam atkal lēni pietuities, dzīvsudraba stablīšs termometrā noslīd uz leju.

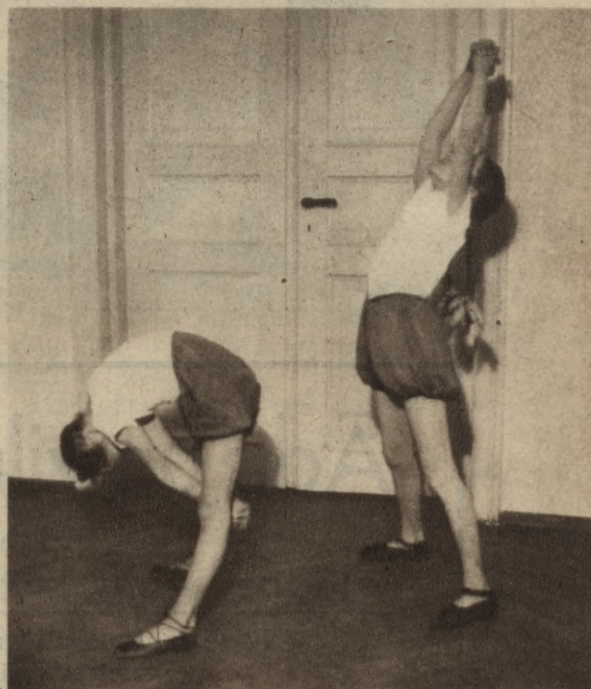
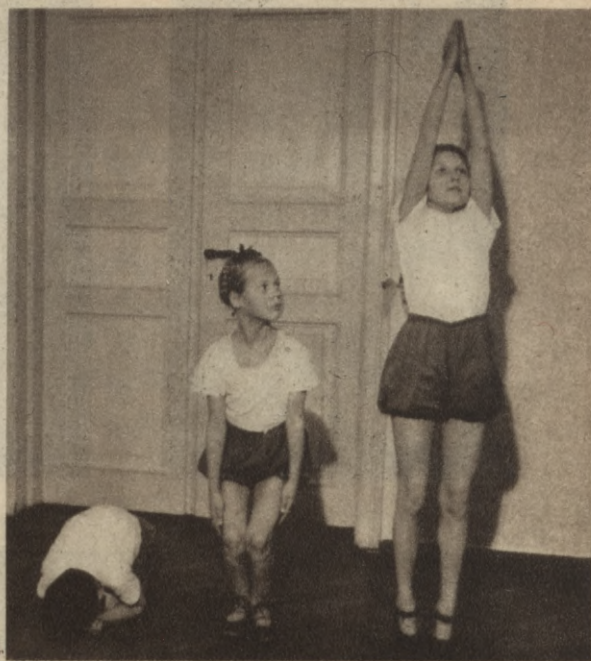
(Skat. 4.)

Ziemu mums jāgūdā par malku, un malikas ciršanā varam visi palīdzēt. Nu, kā tad to dara? To taču jūs visi jau protat! Paceliet abas rokas uz augšu, sapemiet stingri ciet, it kā jums būtu cirvītis rokās, un tad cērtiet labi sparīgi!

(Skat. 5.)

Mēs varam arī lielos baļķus mežā savelt vienā vietā, vai ne? Viens no jums ir baļķis — tas nogujas uz grīdas pavīsam taisni, izstiepj rokas priekšā un tur tās ciet. Otram baļķis jāveļ — tas pielet klāt un veļ šo projām.

(Skat. 6.)

ZIEMAS SVĒTKI

A. ĀRE

M. Kovaļevskas illūstrācijas

Ziemas svētki sabraukuši
Rakstītām kamanām.
Tekat, bērni, saņemiet
Basajām kājiņām!

Tā dzied bērni, kad Ziemsvētki jau pievārtē. Novakarēs viņi lūdz vecmāmiņu pastāstīt, kā senāk svinēti Ziemsvētki. Un vecmāmiņa iesāk:

„Manā bērniņā Ziemsvētkus svinēja gan drīz tāpat kā tagad: bija mums sava eglīte, dāvanas, kuņas gan nebija veikalos pirktas, bet pašu darinātas: raibi cimdiņi, siltas zeķītes, balts izrakstīts krekliņš, bruncītis vai pieburiņš, silta ausene, lakatiņš. Arī mēs mācijāmies svētku dziesmas par gaišo puisīti Betlēme, par svētku eglīti un kluso nakti — svēto nakti. Tā bija manā bērniņā, bet mūsu senči gan svinējuši citādi Ziemsvētkus. Mums uzglabājies daudz dainu, kuņas mūs iepazīstina ar toreizējo svētku svinēšanu.

„Vai viņiem nebija eglītes svētku vakarā?“ — jautā Mudīte.

„Nē, bērns,“ attec vecmāmiņa, „jauko parašu eglītes dedzināt mūsu senči nepazīna. To mēs vēlākā laikā esam piesavinājušies no savu kaimiņu tautām Vakar-eiropā.“

„Tad viņiem laikam bija skumji un garlaicīgi svētki!“ — prāto Jurītis.

„To gan nevar sacīt,“ — atbild vecmāmiņa. „Viņi svinēja svētkus savam laikam piemēroti.“

„Vai arī piparkūkas toreiz svētkos bērniem necepa?“ — jautā Rūtiņa.

„Nē, arī piparkūkas nē! Un tomēr svētku galdi bijuši mūsu senčiem bagātīgi klāti. Tur goda vieta bijusi ierādīta cūkas šņukuriem, desām, zirņiem, pupām. Salmu un vārpu rotājumi uz galda. Kad visi sēdējuši ap galdu, tad pats Dieviņš nācis istabā:

Klusat jauni, klusat veci,
Dievs ienāca istabā,
Dievs ienāca istabā,
Vaicā pašu saimīnieku.
Tas bij pats saimīnieks,
Kas sēd galda galiņā,
Kas sēd galda galiņā
Baltā līnu krekliņā.“

„Vectētiņš teica, ka senčiem bijuši visādi ticējumi un zilēšana Ziemsvētku vakarā. Vai tu, vecmāmiņ, arī kādu zini?“ — jautā Jurītis.

„Esmu gan dzirdējusi,“ atbild vecmāmiņa. „Lai runā pati daiņa:

Eima bites klausīties
Ziemas svētku vakarā!
Ja bitītes daiji dziedā,
Tad būs silta vasariņa.

Ja negribējuši, lai nākošā vasarā līni kristu veldrē, tad svētku vakarā nedrīkstējuši sēdēt, bet viss vakars bijis jāpavada stāvot.

Ja Ziemsvētku vakarā bijuši koki nosarmojuši, tad daiņa saka:

Zaķišam bērns nomira
Ziemas svētku vakarā.
Visi meži aizsarmoja
Ar zaķīša asarām.“

„Bet, vecmāmiņ, kādi bija Ziemsvētku budēji jeb ķekatas?“ — jautā Rūta.

„Jā, budēji, ķekatas, čigāni, jeb danča bērni, kā viņus dažādos apgalalos sauc“ — turpina vecmāmiņa, „bijuši dažādi apģērbušie kaimiņu ļaudis, kas gājuši māju no mājas. Tiem pievienojušies māju ļaudis, kas savukārt pārģērbušie, lai tos nepazītu, un tā jautrais ķekatu gājieni devies ar troksni, dziesmām, mūziku tālāk vēl vēl naktī.

Iesim, bērni, čigānos
Ziemas svētku vakarā!
Dos mums ēsti, dos mums dzerti,
Dos naksniņu pārgulēt!“

„Vai tiešām ķekatnieki mieloti?“ — jautā Mudīte.

„Jā gan!“ — apstiprina vecmāmiņa. „Bijis tāds ticējums, ka ķekatnieku apmeklējums nesot svētību tai mājai, kur viņi iegriežoties, tāpēc katrs pūlējies tos ļoti pabarot, ceļot galdā visu labāko.

Simtu cepu kukulišu,
Ziemas svētkus gaidīdama.
Simtu nāca danča bērni
Ziemas svētku vakarā.“

„Bet šogad, vecmāmiņ, mūsu svētki nebūs tādi kā katru gadu,“ ieblīst Jurītis.

„Taisnība, bērns,“ — apstiprina vecmā-

miņa. „Tagad ir kara laiks. Mums jāpieietiek ar mazāk svētku spožuma kā citiem gadiem, un ar to pašu jādalās ar tiem, kas svētkus pavadīs tumsā un salā, mūsu kareivji zemniecās un ierakumos. Katra pienākums gādāt, lai spožs prieka stariņš iespīd arī viņiem. Un — apzinoties, ka esam citiem šo prieka stariņu iededzinājuši, mēs paši izjutīsim īstu svētku prieku.“

13.1.42

LATVIJAS MAJTURĪBAS INSTITŪTA AUDŽEKŅU DARBI

P. Cīruļa krāsu foto